

درنگی در نخستین گام

■ مرجان زارع هرفته

سال هاست که مجتمع آموزشی جوادالائمه (ع) در پی بهبود عملکرد خود و به منظور همسویی با تحولات اخیر آموزش و پرورش کمر همت بسته و تغییراتی در روش‌های تدریس و آموزش ایجاد کرده است. در همین راستا، طراحی آموزشی، آموزش تلفیقی، توجه به ارزشیابی مستمر و توصیفی و برنامه‌های دیگری در نظر گرفته شده است تا مجموعه در مسیر بهبود به چشم‌انداز مطلوب برسد؛ اما برای کارساز بودن این اقدامات باید به یکی از اساسی‌ترین نیازهای یادگیرندگان یعنی نیاز آن‌ها به امنیت که پیش درآمد هر نوع یادگیری است، توجه ویژه‌ای داشت. نظریه‌پردازان متعدد تربیتی، امن بودن را در ابعاد گوناگونی از بعد فیزیکی مدرسه تا بعد روان‌شناختی، عاطفی و ارتباطی بررسی کرده‌اند. در این بین، «نادینگز» حرفی نو دارد. او رابطه امن میان معلم و دانش‌آموز را اصلی مهم و بنیادین در آموزش می‌داند و آن را بر محور اخلاق مراقبتی قرار می‌دهد و می‌گوید: «نیاز کودک به مراقبت ممکن است نیاز به احترام رسمی، تعامل غیررسمی، مشاوره تخصصی، نگاهی کوتاه اما معنادار یا محبتی پایدار باشد. برای مراقبت‌های موردنیاز کودک مجموعه‌ای از ظرفیت‌ها در هر یک از کارکنان مدرسه نیاز است که مدرسه‌ها به این موضوع بسیار کم‌توجه هستند.» «مزلو» از وجهی دیگر به موضوع می‌نگرد و امن بودن را چنین ظریف بیان می‌کند: «مدرسه‌ای که امنیت می‌سازد، ذهن را بیدار می‌کند.» به این معنا امن بودن رکود و در حاشیه امن ماندن نیست که اتفاقاً یکنواختی و سکوت نشانه‌هایی از

ناامنی دارد. امن بودن کودک در کلاس و مدرسه به بویایی و خلاقیت و پرسشگری او می‌انجامد. یادگیری امن با فاصله گرفتن از شیوه‌های سنتی یادگیری که اغلب با تک‌گویی، رقابت، مقایسه و... همراه است، رقم می‌خورد. در عوض روش‌هایی مثل یادگیری مشارکت محور، یادگیری تلفیقی و بازی محور بسترساز فضایی امن است که به واسطه آن‌ها بچه‌ها در تعامل با یکدیگر رفتارهایی چون قضاوت نکردن، گفت‌وگو، پذیرش احساسات و عواطف و نیز آزادی، استقلال، اعتماد و احترام به یکدیگر را تمرین خواهند کرد.

با شروع جنگ تحمیلی رمضان، در زیر بمباران خاک مقدس میهن عزیزمان و با وجود اضطراب و استرس‌های ناشی از این بحران به ویژه برای کودکان، موضوع این شماره یعنی «مدرسه امن، یادگیری امن» بیش از پیش به مسأله‌ای ملموس و قابل بررسی تبدیل شده است. در این شرایط از سویی با تعطیلی مدارس و به دنبال آن آموزش مجازی که در سال‌های اخیر مکرر اتفاق افتاده است، مواجهیم. از سویی دیگر با کودکان و نوجوانانی روبه‌رو هستیم که بیشترین آسیب‌ها را می‌بینند؛ چون کمترین دفاع را می‌توانند از خود داشته باشند و در میان این هیاهوها صدایشان کمتر شنیده می‌شود. بنابراین پیش از نخستین گام لازم است کارشناسان، معلمان و مشاوران مدرسه اندکی درنگ کرده و به این پرسش پاسخ دهند که: در میانه این بحران تازه‌آزراه رسیده، چه نقشی ایفا کرده‌اند؛ آیا به وظیفه سنتی خویش یعنی تدریس و انتقال اطلاعات به صورت مجازی بسنده کرده‌اند یا قدمی فراتر نهاده و به مدرسه‌هایی حامی، پویا و کنشگر تبدیل شده‌اند؟ نمودهای این کنشگر بودن چه بوده است؟

خوشبختانه در این روزها مدرسه‌ها و معلمان در سطح کشور، شهر و مجتمع ما بودند که مسئولانه نقش کنشگری را انتخاب کرده و با کارهایی خلاقانه و گاه ساده از نقش سنتی خود فراتر رفتند. برخی با بچه‌ها تماس گرفته و به بهانه احوالپرسی به آن‌ها یادآوری کردند که هرچند در این روزها شما را نمی‌بینیم اما کنار شما هستیم و آماده‌ایم تا از شما مراقبت کنیم. چنین ارتباطاتی می‌تواند تأثیر بسیاری در حال خوب کودک یادگیرنده^۳، عملکرد او و حتی والدینش بگذارد. این مدرسه‌ها و معلمان نشان دادند چنین بحران‌هایی باعث نخواهد شد تا در سکوت به نظاره بنشینند و منتظر بمانند تا همه چیز به روال معمول برگردد.

این شماره را در ۵۲ صفحه با مشارکت ارزشمند دانش‌آموزان، معلمان، مدیران و کارکنان آموزشی به سرانجام رسانده‌ایم؛ اما این موضوع بسیار گسترده بوده و لازم است با نگاهی ویژه به کودکی و حقوق کودک، «مدرسه امن، یادگیری امن» را همواره در همه ارکان آموزش از ساختمان مدرسه و حتی سرویس ایاب‌وذهاب که اغلب نادیده گرفته می‌شود، تا ارتباط متقابل میان معلم، مدیر، همکلاسی، خانواده و شیوه‌های تدریس سنتی، بادقت و جست‌جوگرانه بکاوییم و پای سخن و حرف بچه‌ها و معلمان بنشینیم و با شناسایی مصداق‌های ناامنی، راهکارهای بیرون‌رفت از آن را بیابیم. تا با ایجاد فضایی امن، یادگیری را که خود نیازمند بیرون رفتن از حاشیه امن و ورود به دنیای نادانسته‌هاست، محقق سازیم. ■

۳. واژه کودک یادگیرنده از آن جهت که هم به ما یادآور می‌شود همواره با کودک سرکار داریم و باید مراقب او باشیم و هم یادگیری و یادگیرنده بودن را فراتر از آموزش اطلاعات و داده‌ها تداعی می‌کند. شاید واژه درست‌تر و کامل‌تری باشد.

1. Nel Noddings (1929-2022)

فیلسوف تعلیم و تربیت به طور خاص به خاطر دیدگاه‌های خود در زمینه نظریه‌های تربیتی و اخلاق مراقبت شناخته می‌شود.

2. Abraham (Harold) Maslow (1908-1970)

روانشناس انسان‌گرای آمریکایی